

30.9.2020

Oikeusministeriö

Lausuntopyyntö seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistusta koskevasta työryhmämietinnöstä (VN/1984/2019)

Keskusrikospoliisin lausunto

Asian tausta

Oikeusministeriö on 10.7.2020 pyytänyt Keskusrikospoliisilta lausuntoa seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistusta koskevasta työryhmämietinnöstä (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2020:9).

Hallituksen esityksen muotoon laaditussa mietinnössä ehdotetaan muutettavaksi rikoslain seksuaalirikoksia koskevat säännökset. Keskeinen muutos olisi raiskausrikoksen muuttaminen suostumusperusteiseksi. Vastaavalla tavalla muissa seksuaalirikoksissa keskeistä olisi teon kohteen vapaaehtoisuuden puuttuminen. Seksuaalisen ahdistelun rangaistavuus laajenisi myös muihin kuin koskettelutekoihin. Seksuaalisen kuvan luvaton levittäminen säädettäisiin seksuaalirikoksena rangaistavaksi.

Kuuttatoista vuotta nuorempiin lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevat säännökset erotettaisiin pääosin aikuisia koskevista säännöksistä. Säätelyssä olisi myös uusi kahdentoista vuoden ikäraja, jota nuorempiin lapsiin kohdistuvat seksuaaliset teot olisivat rangaistavia lapsenraiskauksena tai seksuaalisena kajoamisena lapseen tämän vapaaehtoisuutta arvioimatta.

Ehdotetut uudet rikostunnusmerkistöt merkitsisivät seksuaalirikoksina rangaistavien tekojen alan laajenemista. Lisäksi seksuaalirikoksista säädetyt rangaistukset ankaroituisivat. Rangaistavuuden alan laajentumisen myötä viranomaisten käsiteltäväksi voidaan esityksen mukaan odottaa tulevan jonkin verran uusia rikosasioita. Rikosten esitutkinnassa käytettävien pakkokeinojen käyttöala lisääntyisi jossain määrin seksuaalirikosten enimmäisrangaistusten korottamisen myötä.

Rikoslain lisäksi esityksessä ehdotetaan lähinnä teknisluonteisia muutoksia kahteentoista muuhun lakiin.

Keskusrikospoliisin lausunto

Vapaaehtoisuuteen perustuva sääntely

1. Mitä mieltä olette ehdotuksesta säätää raiskauksen ja muiden seksuaalirikosten keskeiseksi tunnusmerkistötekijäksi vapaaehtoisuuden puute ehdotuksen mukaisesti?

Keskusrikospoliisi pitää ehdotettua muutosta lähtökohtaisesti perusteltuna. Muutos on myös Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden, kuten Istanbulin sopimuksen, mukainen.

Keskusrikospoliisi katsoo, että tunnusmerkistötekijäksi ehdotettu vapaaehtoisuuden puute voi olla sekä esitutkinnassa että rikosprosessin myöhemmissä vaiheissa haastava näyttökysymysten arvioinnin kannalta. Vapaaehtoisuudesta tai sen puuttumisesta on vaikea hankkia jälkikäteen näyttöä, sillä käytännössä esimerkiksi raiskausrikoksissa usein ainoa saatavilla oleva näyttö on asianosaisten kertomukset tapahtumasta. Kyse on näin ollen niin kutsutuista sana vastaan sanaa -tilanteista. Keskusrikospoliisi toteaa, että tällaisissa tilanteissa myös epäilyn oikeusturva on varmistettava. Pelkällä rikosepäilylläkin voi olla merkittäviä vaikutuksia epäilyn elämään, vaikkei esitutkinta myöhemmin johtaisi syytteen nostamiseen.

Keskusrikospoliisi toteaa, että vapaaehtoisuuden ja sen puuttumisen arviointiin liittyviä kysymyksiä on kuitenkin tarkasteltu mietinnössä monipuolisesti, mikä on lainsoveltajan näkökulmasta tärkeää.

2. Mitä mieltä olette ehdotetuista säännöksistä, jotka koskevat tilanteita, joissa teon kohteella ei ole mahdollisuutta muodostaa tai ilmaista tahtoaan (rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentin 2 kohta ja 3 §:n 2 momentin 2 kohta)?

Keskusrikospoliisi toteaa, että ehdotetut säännökset voivat selkeyttää tilanteita, joissa suostumuksen ilmaiseminen selkeästi, suullisesti tai muulla tavoin, olisi mahdotonta.

Muut aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset

1. Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalisen kajoamisen törkeän tekemuodon säätämisestä?

Keskusrikospoliisi katsoo, että ehdotettu seksuaalisen kajoamisen törkeästä tekemuodosta säätäminen on perusteltua. Kajoamisen törkeästä tekemuodosta säätäminen on yhdenmukaista sen kanssa, että myös raiskausrikoksesta on erikseen kriminalisoitu törkeä tekemuoto.

2. Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalista hyväksikäyttöä koskevasta säännöksestä?

Keskusrikospoliisi pitää ehdotettua säännöstä hyvänä. Säännökseen ehdotetut muutokset täydentävät ja tarkentavat voimassa olevaa säännöstä.

3. Mitä mieltä olette seksuaalista ahdistelua koskevan säännöksen soveltamisalan ehdotetusta laajennuksesta?

Keskusrikospoliisi katsoo, että säännöksen soveltamisalan laajentamista myös muihin kuin koskettelua sisältäviin tekoihin voidaan pitää perusteltuna, koska seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaaminen voi tapahtua monin eri tavoin.

Keskusrikospoliisi toteaa, että ehdotettu soveltamisalan laajennus voi lisätä esitutkintaviranomaisille tehtyjen rikosilmoitusten määrää.

4. Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalisen kuvan luvaton levittämistä koskevasta säännöksestä?

Keskusrikospoliisi pitää ehdotettua säännöstä perusteltuna.

Keskusrikospoliisilla on ollut tutkinnassa useita esitettyä teonkuvausta vastaavia tapauksia, joita on tutkittu muun muassa kunnianloukkauksina. Ehdotettu säännös ei tuo rangaistavuuden piiriin uusia tekoja, mutta selkeyttää oikeustilaa.

5. Mitä mieltä olette sukupuoliyhteyden määritelmän ehdotetusta laajentamisesta?

Keskusrikospoliisi katsoo, että ehdotettu määritelmän laajentaminen selkeyttää teonkuvasta ja lain soveltamista.

6. Muita aikuisiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyviä huomioita?

Ei muita huomioita.

Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset

1. Mitä mieltä olette ehdotuksesta säätää lapsiin kohdistuvia tekoja koskevat säännökset omaksi kokonaisuudekseen?

Keskusrikospoliisi pitää lapsiin kohdistuvia tekoja koskevien säännösten erottamista omaksi kokonaisuudekseen perusteltuna uudistuksena. Ehdotettu muutos selkeyttää sääntelyä.

2. Mitä mieltä olette lapsenraiskausta koskevasta säännöksestä?

Keskusrikospoliisi pitää ehdotettua säännöstä perusteltuna.

Käytännössä lapsen hyväksikäyttöjä tutkittaessa on tullut yhtä aikaa sovellettavaksi raiskaussäännökset. Tämä on vaikeuttanut laintulkintaa, ja myös tuomioistuimet ovat tulkinneet kahden säännöksen soveltamista vaihtelevasti. Ehdotettu muutos selkeyttää voimassa olevaa sääntelyä.

3. Mitä mieltä olette seksuaalista kajoamista lapseen koskevasta säännöksestä?

Keskusrikospoliisi toteaa, että seksuaalista kajoamista lapseen koskeva säännös on perusteltu suhteessa yleiseen seksuaalista kajoamista koskevaan säännökseen.

4. Mitä mieltä olette sukupuoliyhteyksien ja seksuaalisten tekojen säätämisestä rangaistavaksi sellaisenaan lapsenraiskauksena tai seksuaalisena kajoamisena lapseen, kun ne kohdistuvat alle 12-vuotiaaseen lapseen?

Keskusrikospoliisi pitää perusteltuna sitä, että sukupuoliyhteys ja seksuaaliset teot alle kahtatoista vuotta nuoremman lapsen kanssa ovat rangaistavia lapsen vapaaehtoisuutta arvioimatta. On perusteltua, ettei alle 12-vuotias lapsi voi missään olosuhteissa antaa pätevää suostumusta sukupuoliyhteyteen aikuisen kanssa.

Lisäksi Keskusrikospoliisi toteaa, että ehdotus on tarkoituksenmukainen myös siltä osin, että se sulkee pois lähes samanikäisten lasten keskinäisen seksuaalisen kanssakäymisen.

5. Mitä mieltä olette muutoksista paritusta koskevaan sääntelyyn?

Keskusrikospoliisi toteaa, että ehdotettu muutos on perusteltu.

6. Mitä mieltä olette muutoksista lasta seksuaalisesti esittäviä kuvia koskevaan sääntelyyn?

Keskusrikospoliisi toteaa, että lasta seksuaalisesti esittäviä kuvia koskevan sääntelyn siirtäminen seksuaalirikoksia koskevaan lukuun on perusteltua.

Ehdotuksen mukaan lasta seksuaalisesti esittävää kuvaa koskisi ainoastaan yksi säännös. Keskusrikospoliisi toteaa, että myös törkeän tekemuodon säätämistä tulisi harkita. Tiedonsiirtovälineiden avulla tapahtuva kuvien siirtäminen mahdollistaa erityisen suurten kuvamäärien siirtämisen. Myös kuvien hallussapitomäärät on kasvaneet, mikä osaltaan vahvistaa tarvetta säätää törkeästä tekemuodosta.

Kuvien hallussapitoa koskevan säännöksen rangaistusasteikon korottaminen mahdollistaa televalvonnan käytön esitutkinnassa. Keskusrikospoliisi toteaa, että tällä saattaa olla näytön hankkimisen kannalta merkittäviä vaikutuksia.

7. Muita lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyviä huomioita?

Keskusrikospoliisi toteaa, että syyteoikeuden vanhenemista koskevaan rikoslain 8 luvun 1 §:n 5 momenttiin tulisi lisätä lasta seksuaalisesti esittävän kuvan levittäminen, sen törkeä tekemuoto ja lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapito, mikäli asianomistaja on tunnistettavissa kuvista.

Kuvien hallussapito voi olla hyvin pitkäaikaista, ne voivat kiertää vuosia henkilöiden hallussa ja toimia vaihdon välineenä. Näin ollen olisi perusteltua, ettei syyteoikeus vanhentuisi liian aikaisin.

Rangaistukset

1. Mitä mieltä olette ehdotetuista rangaistusasteikoista?

Keskusrikospoliisi pitää ehdotettuja rangaistusasteikkoja perusteltuina. Ehdotettujen enimmäisrangaistusten korottamisen myötä osassa seksuaalirikoksista esitutkinnassa käytettävien pakkokeinojen käyttöala lisääntyy jossain määrin.

Muut huomiot

1. Huomioita esityksen arvioituihin vaikutuksiin liittyen?

Keskusrikospoliisi toteaa, että ainakin osa esitetyistä muutoksista todennäköisesti lisää esitutkintaviranomaisille ilmoitettujen rikosten määrää. Lisäksi seksuaalirikoksia koskevan sääntelyn olennainen muuttaminen voi aiheuttaa tarpeen lisäkoulutukselle poliisihallinnossa. Tämä on tarpeen huomioida arvioitaessa muutoksen kustannusvaikutuksia.

2. Huomioita muihin lakeihin ehdotettuihin muutoksiin liittyen?

Ei muita huomioita.

3. Muita huomiota liittyen esitettyihin lakiehdotuksiin?

Ei muita huomioita.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos

Robin Lardot

Ylitarkastaja

Virva Vesanen